

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. V. Hepp, Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. H. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Basia, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, Zwolle; Dr. E. Verhoeven, Vriesland; Prof. Dr. F. W. Groothuis, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Koopmans, Amsterdam; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marnelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meijma, Groningen; Dr. D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijse, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wiersma, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Druckers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Een antwoord van Prof. HAITJEMA. IV. — Het Schied. Niet kunnen zondigen (1 Joh. 3:9b). — Kerkelijk Leven: Eensgezamen liden prof. Visschers „Paradoxale bloem“. VII. Het rapport over het „Vrij Kerkelijk“. I. — Lit. en Kunst: De romans van Jeanne Dordahl. Pol. en Soc. Leven: Nog eens „Slechte betovering“. — Zonding en Evangelisatie: De Wereldconferentie. — Huisd. Kerk: Twee Amer. predikanten, Drs. J. Post en F. Fritsm. — Verleiden. — Persoonlijk. — Kerknieuws.

EEN ANTWOORD VAN PROF. HAITJEMA.

IV.

Prof. Haitjema heeft, aangevallen van een schiedende kant (prof. Hoekstra, in Kraan en nu op zijn „theorie van de paradox“, (dat n.l. in het gebied de grondwet van ons redelijk denken doorbroken wordt, zich daartegen verweer. Ten onrechte meent hij, dat speciaal het „Asser“ nieuw-calvinisme in dien aanval op zijn paradoxen-leer zich laat herkennen. En als hij spreekt van „nieuw-calvinisme“ in zijn bestrijders, en zelf tegenover hen zich op Calvijn schijnt te beroepen, dat wordt onzerzijds daartegenover gesteld, dat hij in dezen Calvijn niet met recht aanhaalt en dat op dit punt zijn verweer niet juist is.

Die onjuistheid blijkt b.v. in zijn verwerping van de gedachte, dat het vleesgeschieden Woord een „katheder“ — leerstoel — zou hebben bezet: een indrukking, die evenwel niet zoo spoedig moest terzijde geschoven worden, omdat ze niet alleen uit de Schrift af kannt is, maar ook de „spanning“, waarvan prof. H. zoo gaarne spreekt, leidend heeft, en — vergroot en werkelijk maakt.

Dezelfde onjuistheid blijkt niet minder hier in, dat prof. Haitjema niet alleen door hem als bewijsmateriaal gegeven uitspraken van Calvijn tegen haar eigen bedoeling in verkipt, maar ook vooruit ziet, in het algemeen gesproken, dat Calvijn de paradox (in strikten zin) zoo stellig mogelijk verwerpt en niet rust, eer ze uit zijn redeneringen weggevoerd is. Het bij Calvijn markante verschil tusschen de valsche nitkomsten der door de zonde bedorven rede en de rede van den verlossenden, wedergeborenen mensch, heeft prof. H. meermalen voorbijgezien in zijn constructie van Calvijn's gedachtenry, en in dezen.

Na al, wat in het voorgaande artikel opgemerkt is, schrik ik niet terug voor de bewering, dat prof. Haitjema met enkele grondleggende gedachten van Calvijn niet vertrouwd blijkt te zijn. Hij spreekt van een „hoofdstelling“, waar (zijn aanvallers zich allen in verschansten“, en haalt dan tegenover hen Calvijn (althans wat prof. Haitjema voor enkele uitspraken van Calvijn hield) aan. Niettemin zijn het ditmaal juist centrale gedachten van Calvijn zelf, welke de tegenstanders van prof. Haitjema naar voren schoven.

Zoo doet het b.v. zeer eigenaardig aan, te lezen in prof. Haitjema's verweer, dat „ook“ dr Kraan „verklaart“, dat de openbaring enerzijds voor allen zonder onderscheid verstaanbaar en duidelijk moet wezen, opdat de verantwoordelijkheid des menschen gehandhaafd blijve en niet één ongeloofige te verrantschuldigen zou zijn (Joh. 9:41). Deze meening van dr Kraan wordt min of meer beschouwd, althans bejegend, als een standpunt door hem persoonlijk ingenomen, en nu komt prof. Haitjema, heel belangstellend, met een poging tot „verkenning van de stelling (z)ijner bestrijders“.

Maar moet men nu hier nog deze stelling „verkennen“?

Als men zich het gracieuse privilege van het hanteeren van den term „neo-calvinist“ veroorlooft, dan behoort men op een afstand te rijken, dat dr Kraan (en ook de andere opponenten van prof. Haitjema) hierin niets nieuws zeggen, doch herhalen wat Calvijn telkens en telkens weer gerepoteerd heeft.

Gaarne wil ik ook hier enkele uitspraken aanhalen.

Daar is b.v. de klaarlijkheid der openbaring, zooals die beladen wordt meer speciaal in de leer van de doorzichtigheid der Heilige Schrift.

Om prof. Haitjema recht te doen, stel ik voorop, dat hij in zijn verweer zich heeft onthouden van „een opzettelijken aanval op“ de „stelling als stelling, dat de openbaring Gods „klaarlijkheid“ is“. Prof. Haitjema voegt daaraan dit toe:

„Ik zal mij wel wachten, daarop aan te vallen. Want... die stelling kan zoo bedoeld zijn, dat ik het er van harte mee eens ben.“

Ja wel. Maar, indien prof. Haitjema zichzelf gelijk gebreken is — gelijk hij ons verzekert — dan kan hij het toch niet met de stelling, dat de openbaring klaarlijkheid is, in geen deel zoo eens zijn, als Calvijn het was.

Prof. Haitjema immers noemt niet alleen God, MAAR OOK DE PARADOX het „ganz-Andere“; het volstrekt andere. Hij wil niet graag te kort doen aan de betekenis van het „ganz-Andere“, van het Evangelie, van het GELOOF, — voor de intellectuele sfeer van des menschen geest.

En als iemand vraagt, hoe de hoogleeraar in de praktijk dit alles in daad en in woord omzette wil, dan geeft hij zelf daarvan een openhartige mededeeling. Immers hij schrijft:

„Ik eindig niet een enkel woord over de bijzondere methode, die deze paradoxale zinswijze noodzakelijk met zich brengt, zoodra hij dit gezichtspunt de religieuze waarheid zal worden uiteengezet.“

Het is de methode der hoogere synthese, de methode der via media, zooals ik die b.v. poogde toe te passen in het stuk van de kerk, het ambt, en het sacrament in mijn Hoogkerkelijk Protestantisme. Het geldt gedurig een schetsen van twee gedachte-lijnen, die absoluut aan elkander tegenovergesteld zijn, die het dogmatisch denken niet zelf creëert, maar telkens vindt in de historie van de ontwikkeling der theologie. Zoo wordt de geest, die deze gedachte-lijnen doordrenkt, voorbereid op het hartstoechelijk conflict met „het paradoxale“, dat NIET TOELAAT, DAT WIJ ABSOLUUT KIEZEN TUSSEN HEIDE LIJNEN VAN ONTWIKKELING, maar ons dringt om ze beide NU EENS TE NEGEREN, DAN WEER TE AFFIRMEEREN.“

De lust bekrumt me, deze woorden eens van nabij te zien. Maar ik bedwing dien lust, al wil ik graag verzekeren, dat er vele vragen opkomen hier. B.v.:

Wat is absoluut tegenovergesteld? (vooral als men begonnen is, te gelooven aan de waarheid van het paradoxale?)

Of: waar is de centrale gedachte in DEZE theologie?

Of: waarom moet men zich beperken tot de gedachte-lijnen, die het denken vindt in de historie der theologie, vindt men daar wel de absolute tegenstellingen; en zoo ja, vindt men ze er genoeg?

Of: wat doet men hier met de Schrift? Waar blijft ze eigenlijk? Wat is ze eigenlijk nog meer dan een reusachtig magazijn van geschikte paradigmata, waarop ge uw kracht kunt beproeven, om er de paradox in te vinden?

Of: wil men zoo de waarheid niet vinden van tusschen de onwaarheden, en het „gansch-Andere“ niet zoeken in het midden van het heelemaal niet andere, en de levende waarheid niet tusschen de doode dogmata en zoo heel veel meer?

Maar wij onthouden ons ook nu van kritiek.

Om Calvijn is het te doen. Niet eens om

de vraag, of Calvijn gelijk heeft. Maar om de andere vraag, of prof. Haitjema moet optreden voor de ooren van ons volk (ook van de Ling-beek, dien ik wel eens hooren wilde over deze zinnen, als de trouwe discipel en interpreter van Calvijn).

En ik hoor Calvijn spreken.

Ik hoor hem zeggen: dat Abraham al zóó helder en klaar (clairement) de openbaring kreeg, en dat God door Mozes zóó familiair, zóó vertrouwelijk (ainsi familièrement) heeft gesproken, en dat God daarna nog door profeten en door het evangelie zóó veel gemakkelijker (plus facile) en zóó heldere kennis van Zijn Woord gegeven heeft, dat wij niet mogen twyfele aan Zijn wil om ons te toonen, wat goed en recht en eerlijk is?.

En ik hoor hier tweemaal conflict uitroepen tusschen Calvijn en Haitjema.

Het eerste conflict is materieel: Calvijn schaamt zich het woord „familiar“ niet, noch den term der „klaarlijkheid“, om de gangen en wegen der bijzondere openbaring te teekenen; doch Haitjema moet daar niet veel van hebben.

En het tweede conflict is formeel, maar ten slotte nog veel belangrijker: Haitjema redeneert uit de denkweisen, uit de „historische ontwikkeling der theologie“, en ik weet al niet wat voor rationeels en subjectiefs meer, en Calvijn gaat uit van het feit der OPENBARING, die haar eigen wetten heeft, haar eigen vormen schept, en een werk is van den Almachtige, die ons zóó „familiariter“ toespreken kan, omdat Zijn vormen wel altijd minder zijn dan Zijn wezen en weliswaar nooit dat wezen adequaat kunnen uitdrukken, maar toch ook altijd door Hem zóó gekneet worden, dat ze passen in zijn opvoedingswerk van kerk en enkele personen.

En ik luister weer naar Calvijn.

Ik hoor hem doorredeneeren over dat laatste, wat ik daar even opmerkte, dat n.l. de openbaring van God niet van haar vormen afhankelijk is, maar haar vormen soeverein kiest en beheerscht. Calvijn zegt, dat daarom die bijzondere openbaring ook volgens eigen methode effect heeft, en die effecten zelf schept. Daarom is het onvergeeflijk, het is monstrueus, om, bij zóó groote helderheid van het evangelie nog plaats open te laten voor de goochelwoorden van den duivel. Daarom mag volgens Calvijn Paulus de Galatiërs wel verwijten, dat ze BETOOVERD zijn; is 't geen schande, dat zij, die toch met zóó groote stelligheid, zóó openlijk, zóó familiair (vertrouwelijk, passend, rustig) en zoo daadwerkelijk onderricht waren, zóó spoedig weer uit hun vastheid uitvielen? Want Paulus had die Galatiërs toch zoo „doorzichtig“ onderwijs gegeven, dat het niet zoozeer bloote leer was, als wel een levend en uitgedrukt beeld van Christus.

Nu, ja, zal iemand tegenwerpen, maar niet iedereen kreeg ook een BRIEF van Paulus, een brief, die door theopneustie verkregen was...

In orde. Maar vergeet niet, dat Paulus niet van zijn brief spreekt, maar van zijn mondeling onderricht, gegeven van een „katheder“...

Goed, zal iemand blijven tegenwerpen. Maar dat was dan ook hetgeen Paulus ZELF het object voor de Galatiërs. Maar als nu dat door den Geest uit Paulus' mond geperste onderricht tot het subject der Galatiërs komt, en door hen opgenomen wordt in het „platte-vlak“

van hun redeneerend verstand, hoe staat het er dan mee?

Wel, zegt Calvin, ze hadden zulk een inzicht, zulk een kennis gekregen, dat men die kon vergelijken met de aanschouwing van den Christus⁴). Wat Haitjema noemt: bij het kruis van Christus komen, en daar met uw rede verbroken te worden, dat hadden de Galatiërs (behalve dan dat laatste) ondervonden. Ze waren aan den voet van het kruis geweest, ze hadden Christus gekruist voor oogen geschilderd gehad, en — dat was nu allemaal gebeurd, toen ze dogmatische begrippen en een stelsel van gedachten kregen. Want in die vormen werkte de Geest Gods, levend makend en verlichtend⁵). Maar in die vormen werkte Hij dan toch.

Ja, ja, maar, zoo zal men volhouden: Paulus is toch nog altijd een ander dan anderen. Wat ZIJN onderricht bereikt, mag maar niet op één lijn gesteld worden met wat de anderen leeren aan de christenen. Maar weer is Calvin om dit tegen te spreken. Overal, waar het Evangelie gepredikt wordt, daar wordt men gebracht onder het kruis, daar wordt Christus voor oogen geschilderd⁶). De leeraren met gewone katheders op normale platte vlakken, zijn als de mond van God⁷).

Ja, maar nu voor het laatst, hoor ik iemand nog zeggen, maar dit bewijst nog niets tegen de stelling, dat de Galatiërs, op de manier van prof. Haitjema, voortdurend bezig behoorden te blijven met „het schetsen van twee gedachte-lijnen, die absoluut aan elkander tegenovergesteld zijn”, die ze vonden in de historie van de ontwikkeling der theologie (er was toen ook al dogmatisch verschil genoeg, en er waren meeningen en stellige contra-meeningen), en dat zij dan tot hun ziel en geest moesten zeggen: ziel, gij hebt vele leermeesters, maar geest, waag het niet tusschen beide partijen absoluut te kiezen; maar ga om beurten beide stroomingen negeeren en affirmeer.

Maar wie dat beweert, die moest maar eens voor zijn straf de citaten overschrijven van Calvijn's commentaar, waarin hij hoort, hoe Paulus de Galatiërs verwijt, dat ze niet één bepaalde leer affirmeerden en de andere hardnekkig negeerden. Of waarin Paulus volgens Calvijn's exegese zich uitput in vermaningen, om zich te weer te stellen tegen de ketterijen, gelijk die vermaningen gericht worden tot Timotheus en Titus. Ik ont-houd me hier van citaten; want ze zijn voor het grijpen. Tegenover Haitjema's eisch, dat de geloovige denker „aan den inhoud der beide gedachte-lijnen aansluiting” zoeken zal, opdat „door WOORD EN ZIN-SYMBOL (het goed op) IETS van de religieuze waarheid doórluchte”, stelt Calvin Paulus' roepen tot de Galatiërs, dat ze be-tooverd zijn, de waarheid ongehoorzaam wor-den, en protesteert hij met heel zijn ziel, elk oog-enblik, en overal. Hoe waren trouwens zijn ferme (voor ons geslacht veel te scherpe) woorden tegen de ketteren te verstaan, als hij, ook van hun redeneering, het eene uiteinde had moeten vast-houden, om zoo de „via media”, het tusschen hun stelling en zijn eigen tegen-stelling gelegen pad der paradoxale waarheid te vinden? Hoe kan men meenen, dat Calvin daarvoor te gebruiken is? En hoe kan men Calvin spannen voor den wagen der paradoxenzoekers, als men hem telkens en telkens weer, men zou haast zeggen, tot ver-velen toe, in zijn commentaren en preeken hoort wijzen op de bekende plaats uit Deuteronomium, volgens welke het openbaringswoord niet te halen is van overzee, noch los te werken, of te ver-overen uit den diepen afgrond, maar nabij is, in den mond en in het hart? Ook ik heb op dien tekst gewezen in mijn „Bij Dichters en Schriftgeleerden” en met verwijzing naar Romei-nen 10 er bij gezegd, dat aan deze plaats, dezen „jubel” om de klaarblijkelijkheid door Paulus heel de christologie opgehangen wordt (wat trouwens geheel in de lijn ligt, men denke aan de eenheid tusschen het woord Gods, vleeschgeworden en in de Schrift geopenbaard, maar in beide gevallen de éene zelfde Logos). Prof. Haitjema (zie mijn artikel 1) heeft die bijbelaanwending gelezen met de conclusie, dat het ongelukkige beeldsprak was (althans wat in denzelfden zin gezegd werd). Ik wreek me niet, maar vraag:

wat hij met Calvin doet, die onophoudelijk met dienzelfden tekst argumenteert⁸), en daarbij:

hoe hij toch eigenlijk wel denkt over zijn eigen

beeldsprak, dat n.l. in het kruis van Christus God en de zonde dwars door elkander heen gaan als de beide balken van het kruis⁹).

K. S.

Corrigendum. Verleden week zijn in de fransche en latijnsche citaten enkele foutjes ge-slopen, die men evenwel spoedig als zoodanig her-kent. Moelijkheid geeft evenwel het feit, dat meer dan eens van een n een u gemaakt is, speciaal na de v (het teeken voor u, in vroeger tijd). Zoo is van vu en vne (spreek uit un en une) gemaakt: vu en vne. Men gelieve hiermee te rekenen. K. S.

P.S. Men vestigt in verband met mijn herinne-ring aan het feit, dat dr. J. G. Ubink indertijd heeft gewezen op de recensie, die Prof. Haitjema's boek (Hoogkerkelijk Protestantisme) in de kerke-lijk gereformeerde pers heeft ontvangen, mijn aan-dacht erop, dat kort na verschijning van het boek Marx in „Gron. Kerkode” er reeds enkele arti-kelen aan gewijd heeft en zijn bedenkingen er-tegen inbracht. Deze beschouwde toen reeds de paradoxenleer van prof. H. allerminst „als een onschuldige liefhebberij”, zooals me uit lezing der artikelen bleek.

K. S.

¹) Art. Paradoxaal, maar niet anti-intellectualistisch. Nieuwe Theol. Studien.

²) Sixième Sermon de Jacob et Esau, Corpus Ref. LXXXVI, 100.

³) Comm. Galaten 3:1. serio, aperte, familiariter, efficaciter edocui....

⁴) Il. Eam igitur habere veritatem, quae ad aspectum conferri possit.... Retineamus ergo sensum illum, non aliter Pauli doctrina edocui fuisse de Christo ne si fuisse illis ostensa in tabula, immo inter ipsos crucifixus.

⁵) Il. Tota representatio, nulla eloquentia, nullis rhetoricis coloribus fieri potest, nisi ad illa spiritalia efficaciter, de qua dictum fuit in utraque ad corinthios.

⁶) Sermon sur Gal. 3:1. Mais S. Paul, a-t-il ici parlé e pour trois ou quatre? C'est en commun et sans exception a tous chretiens, a grands et a petits qu'il dit que quand l'Evangile est presche voilà Jesus Christ qui est peint au vit, et que nous le devons contempler, non point de nos yeux corporels, mais des yeux spirituels de la foy.

⁷) Sermon XVIII sur Dt. 18:9-15, 27 Nov. 1555: Il (d.w.z. God) a voulu, qu'il y ait des docteurs qui journellement parlent en son nom, et qu'ils soyent (bref) comme sa bouche. Deze menschen zijn pour exposer la doctrine, et pour la maintenir, qu'on s'en tienne comme les gardiens; ain qu'elle ne perisse pas, qu'elle ne soit point enserchie, et qu'auant on ne la corrompe point par fausses inter-pretations.... Nous avons desia dit qu'il n'est point question d'un: mais qu'il est question de plusieurs, et d'un ordre continuel.

Zie ook: Comm. op 1 Joh. 4:1. Nam Deus semper verbum suum ex hominibus ore suo sicut excipit voluit, quam si palam (dit moet prof. H. nu niet weer door „oogen-schijnlijk” vertalen, want dan het ik het citaat kwijt ipso e coelo apparuisse).

⁸) Zie op Dent.; zie ook sermon op Gal. 2:20, 21 en op Gal. 3:1 en Inst. 1, 74. Il faut contenter de cela, zegt Calvin. Maar Haitjema zegt: ongelukkige beeldsprak en rationa-listische geestesgesteldheid....

⁹) Aangehaald artikel.

UIT DE SCHRIFT.

Niet kunnen zondigen.

... en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren. 1 Joh. 3:9b.

„Hij kan niet zondigen”: — hoe is het moge-lijk dit te zeggen van een mensch hier op aarde? Wij hooren de beste kinderen Gods klagen over hunne zonden en het aanklevend bederf; klagen, niet over de zonden slechts die zij gedaan heb-ben, maar die zij dóen, dagelijks doen.

De christen worstelt tegen de zonde, en toch dóet hij haar; ja, het schijnt soms of hij die zonde niet ontkomen kan, of hij haar moet be-drijven.

En Jezus leert hem dan ook dagelijks roepen: „Vergeef ons onze schulden”!.... Hoe zou dit woord dan waar zijn: „Hij kan niet zondigen”.

Mijn lezer, de Schrift zegt het.

Diezelfde Schrift, die aan de eene zijde zoo trouw en eerlijk is om al het donker van 'smen-schen zondig bestaan op het zwartst te doen zien, en die niet aarzelt den mensch aan te wijzen als vleeschelijk verkocht onder de zonde, — die-zelfde Schrift jubelt tegen de heerschappij der zonde en des Satans de goddelijke macht der ge-nade uit, die diep-inwerkende en d'órgaande kracht des Heiligen Geestes, door van den verlostten zon-daar te getuigen, niet slechts dat hij niet zon-digt, maar zelfs dat hij niet zondigen kan.

En gij, die deze Schrift in het eerste geloof, en met schaamte en schuldbesef uw hoofd buigt onder haar waarheid, — gij doet wel haar ook in dat andere uw vertrouwen te schenken, en, schoon uwe ziele diep ademen moet om het te gelooven, het uit den mond des Heeren aan te nemen, dat, wie zich in Christus aan Gods ge-nade overgaf, niet meer zondigen kan.

En gij móogt het aannemen.

Immers neemt ge daarin de grootheid van Chris-tus aan boven die van Adam, de heerlijkheid van het herwonnen Paradijs boven dat, 'twelk ver-loren ging.

Niet kunnen zondigen, — 'twas de gave nog

niet die ons eerste bondshoofd bezat, de schoon-heid nog niet van het verleden Paradijs. Adam kón nog zondigen. Wel zou het zijne heerlijkheid worden, en in hem de heerlijkheid van het men-schelijk geslacht — op te klimmen tot het niet kunnen zondigen. Maar zijn val heeft het onge-keerde van dat ideaal gebracht; hij heeft den mensch gestort in de onmogelijkheid van niet te zondigen; nu ligt die mensch in het schrikkelijk tegendeel van zijne toekomstige heerlijkheid: — niet zondigen kan hij niet.

Zie nu echter de macht der genade onzes Heeren Jezus Christus.

Hij ontsluit door Zijn bloed en Geest een nieuw Paradijs. En in dat Paradijs is geene mogelijkheid meer van zondigen. Op de nieuwe aarde en in den nieuwen hemel zal eenmaal het zalig voor-recht der verlostten zijn, dat zij niet meer kunnen zondigen.

Dat is de grootheid van Christus boven die van Adam, de rijkdom van het genadeverbond bo-ven het werkverbond. Christus geeft den Zijnen geene verliesbaar goed. Gelijk de heilige engelen zijn vastgezet in hun staat, zoo zal in den hemel voor Gods kinderen de mogelijkheid van te zon-digen zijn weggewomen. Eeuwiglijk zullen de ver-losten niet kunnen zondigen.

En van dat hemellevén liggen nu de wortelen reeds in deze aardsche bedeeeling.

Wat eenmaal in volle gestalte bloeien zal, heeft nu reeds zijn aanvang.

De volkomen man in Christus schuilt reeds in den pas herboren zondaar.

Daarom staat er, dat wie uit God geboren is, niet zondigen kan. In elk kind Gods, hoe klein ook, zit reeds dat beginsel van het niet kunnen zondigen. Het hemellevén is reeds bij aanvang aanwezig. Er is in het hart van elken Christen eene kiem, een wortel, waarin de genade reeds volkomen overwinning heeft behaald op de zonde; zóó volkomen, dat de zonde daar geheel uitge-zuiverd en verbannen is, en er in eeuwigheid niet meer komen kan.

Die wortel kan niet meer zondigen; uit die kiem nimmer eenige ongerechtigheid meer voortkomen. Gods zaad, dat is het beginsel der wedergeboorte in den geloovige, is volkomen en voor eeuwig afgescheiden van de oude, booze natuur.

O, het is bijna niet te gelooven. Want juist degenen in wie dat hemelsch beginsel werd in-geplant, bevinden nog zoozeer de macht van het aardsche in zich.

Zóó gaat de nieuwe aard in dit leven nog schuil, zóó is het wedergeboren leven nog om-hangen met hetgeen uit de oude zondige natuur voortkomt, dat de allerheiligsten moeten uitroep-en: „Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?”

En niettemin is het waar. Ja, juist uit die klacht blijkt, dat degenen die aldus klagen kunnen, naar hun innerlijkst wezen, naar hun vernieuwden aard aller zonden vijand geworden zijn, en dat het hemel-levén daarbinnen bij hen reeds aanving.

En zij kunnen het ook wel bemerken.

Want hoe diep dat beginsel des nieuwen levens ook moge wegschillen, hoe ver onder het aarlsche het moge bedolven zijn, — het zal naar boven trekken, het zal het licht zoeken, het zal willen opwassen tot volkomenheid.

Al Gods kinderen, hoe zwak ook van moed en hoe klein van krachten, hebben een heimwee, een zieleverlangen om geheel van de zonden af te mogen zijn, en niet meer te kunnen zondigen.

En wanneer dat ideaal van het hemellevén hun voorgesteld wordt, dan zullen zij het, hij al hun klacht en bestrijding, belijden: „Daar strekt zich al mijn lust en liefde heen!”

Nu, — dat zij het dan geloóven, gelooven dat het eeuwig Paradijsleven reeds in hen aanving, dat er reeds ééne plaats in hun hart is waar zij niet meer kunnen zondigen, dat het Konink-rijk Gods reeds in beginsel bij hen zegevierde.

En dat zij getrouwd zijn, al wandelen zij in het midden der benauwdheid. Het doet er niet toe, hoe weinig naar hun eigen schatting van het zaad God reeds uitgebot is. Wij kunnen den stand van het geestelijk leven zoo moeilijk beoordeelen, zoowel bij onszelven als bij anderen. Doch dat behoeft ook niet. Als wij maar weten mogen, dat de Heere Zijne wederbarende genade aan ons ver-heerlijkt heeft. Dan zullen wij niet beschaamd uit-komen.

Want Hij is zoo getrouw als sterk.

Hij zal het voor ons voleinden. Zijne goeder-tierenheid is in eeuwigheid. En Hij laat niet varen de werken zijner handen.

U.

v. A.

KERKELIJK LEVEN.

Eenige bezwaren tegen professor Visschers „Paradijsprobleem”.

VII.

Oostersch en Westersch bewustzijn.

Nog op een andere manier poogt prof. Visscher zijn afwijkend gevoelen omtrent het „spreken” des paradijsslang te dekken.

Hij beroept zich n.l. op het groote verschil tus-

schen het

Zoo schijn nu kunnen oefende We maken, hoe ders geinst kunnen sma maar dit aan het lienen die er a dit wel

Op blz.

cultuur op onder ons geen rech komt, zo Beter is heperktl Westers- acte wel geweldigen werd. Sp our der Ra resten v en geur, v plaats geve Maar diere gelwijfeld heel ander zelfsnie geldt ook. Wij kun derrechtie niet omdat onzondige mom der Westers- straat den het niet m in te denk Nog mee Maar de meening v Men ziet de Schrift.

Niet alle

omdat wij

Maar het

dat wij W

Och, kon

worden.

Dan zou

heden ople

Gelukkige

Hij schijn

hebben ku

Hij lijkt

een Ooster

En nu w

ons Wester

Hij spre

Aan zijn

radjsslang

En het b

Het was

Waren w

het wel be

Dan zouc

dag gebeu

Dan zouc

die thans

zijn, dat w

samenprek

Van onz

Van hun

Jammer,

Groningen

digden zijn

Hoe zou

helpen.

Tians e

Visscher h

Maar...

meerden b

Zulke W

In trouw

den Wester

Visscher e

Wij denk

schil tussc

den Weste

Met opzi

Want he

leen het

Het worl

En wat

peering va

en daarteg

„konkrete”

Prof. Vis

formuleert.

En daan

Visschers

Doch wij

seeren.

„Abstrak

alle Wester

van Amste